

Галина Іванівна Молодецька,
*викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна*

Сенсорний розвиток дітей раннього віку в процесі ознайомлення їх з природою.

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті передбачає створення умов для найповнішої реалізації закладених у дошкільному віці можливостей розвитку дитини. Дошкільні працівники покликані першими виконувати соціальне замовлення суспільства, створивши умови для цілісного розвитку дитини, становлення її як особистості, формування творчої індивідуальності, розвиненої на рівні сучасних вимог.

Значне місце у загальному розвитку дитини займає розвиток її сенсорних здібностей. Це зумовлено тим, що від якості функціонування аналізаторів залежить якість тих уявлень, які формуються у мозку дитини.

Учені О. Запорожець, В. Мухіна, О. Усова, Н. Сакуліна, Л. Венгер, Є. Тіхеєва, О.Леушина та інші питання сенсорного розвитку розглядали стосовно основних положень психології, в яких процес психічного розвитку людини визначається як результат засвоєння суспільного досвіду людства. Пізнання починається з чуттєвого ознайомлення з предметами і явищами оточуючого світу, з відчуттів та сприймань. Дитина в житті зустрічає велику різноманітність форм, фарб та інших властивостей предметів, знайомиться із творами мистецтва. Багатство відчуттів і сприймань є передумовою пізнання дитиною оточуючого світу, розвитку розумових процесів.

Правильне визначення завдань сенсорного розвитку в закладах дошкільної освіти та їх здійснення відповідними формами роботи можливе тільки на основі врахування закономірностей сенсорного розвитку дитини. Перш за все, слід дати характеристику психологічній природі сенсорного розвитку дошкільника. Перше, що необхідно підкреслити у зв'язку з цим

питанням, полягає в тому, що є тісний взаємозв'язок між сенсорним розвитком дитини і розвитком її сприйняття. Цю обставину найбільш чітко можна представити на прикладі функціонального розвитку системи аналізаторів дитини. Як відомо у дитини найбільш рано починають функціонувати органи дотику, потім органи нюху і смаку і, насамкінець, органи зору і слуху. Процес формування дитячого сприйняття проходить довгий і складний шлях розвитку, причому протікає не спонтанно, а шляхом навчання, пізнання навколишньої дійсності.

О. Запорожець вважав, що формування перцептивних дій під впливом навчання проходить ряд етапів. На першому етапі перцептивні проблеми, пов'язані зі становленням адекватного образу, вирішуються дитиною в практичному плані шляхом дій з матеріальними предметами. Вправлення в перцептивних діях при необхідності їх корекції тут вносяться в самі маніпуляції з предметами у ході виконання дії. Проходження цього етапу прискорюється, і його результати стають більш вагомими, якщо дитині пропонуються «перцептивні еталони» - зразки, з якими вона може співвідносити, порівнювати. Формується образ. На наступному етапі сенсорні процеси самі перетворюються в своєрідні перцептивні дії, які виконуються за допомогою власних рухів рецептивних апаратів. На даному етапі діти знайомляться з просторовими властивостями предметів за допомогою розгорнутих орієнтовно-дослідницьких рухів рук і очей, причому ручне і зорове обстеження ситуації, зазвичай, передує практичним діям в ній, визначаючи їх характер і спрямованість. На третьому етапі починається процес своєрідного згортання перцептивних дій, їх скорочення до необхідного і достатнього мінімуму [1].

На наступних, більш високих щаблях сенсорної навченості діти набувають здатності швидко і без будь-яких зовнішніх рухів пізнавати певні властивості об'єктів, які сприймають; відрізнити їх на основі цих властивостей один від одного; виявляти і використовувати зв'язки і відносини, що існують між ними. Перцептивна дія перетворюється в ідеальну.

Сенсорний розвиток здійснюється в процесі різних видів дитячої продуктивної діяльності: образотворчої, конструктивної, трудової тощо, які потребують активної участі як сенсорних, так і розумових процесів у їхній тісній взаємодії. Великі можливості для сенсорного розвитку виявляються в процесі ознайомлення дітей з оточуючим світом, особливо з природою, коли в ході спостережень за рослинами, тваринами, птахами дитина одержує значну кількість нових знань, вражень. У процесі спостережень формуються важливі якості особистості : спостережливість, тобто здатність помічати зміни, що відбуваються в оточуючому світі; здатність робити перші спроби досліджувати природу [3].

Розглядаючи кімнатні рослини діти відмічають різноманітність їх будови, кольору, форми тощо. Природа багата звуками, запахами. Прислухаючись до шуму моря, вітру, співу пташок, вдихаючи пахощі квітучих рослин, смакуючи фрукти, ягоди, овочі діти наповнюються чуттєвими образами, розвивається слухова увага. Діти навчаються розрізняти звуки, запахи, впізнавати скуштуване за смаком. Природа - невичерпне джерело сенсорного розвитку малюків. В.О.Сухомлинський підкреслював "...серед природи дитині треба дати можливість послухати, подивитись, відчутти..." [2].

Забезпечуючи контакт дитини з природою розвиваємо сенсорні процеси, що позитивно впливає на загальний розвиток дітей.

Література:

1. Запорожец А.В. Игра и ее роль в развитии ребенка дошкольного возраста /А. В. Запорожец. – М.: АПН СССР, 1979. – 155 с.
2. Сухомлинский В. А. Избранные педагогические сочинения: В 3-х т.- Т 1. / В.А. Сухомлинский /[сост. О.С.Богданова, В.З.Смаль]. – М.: Педагогика,1979.- С. 50
- 3.Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою: [Навчальний посібник] / Н.Ф. Яришева. - К.: Вища школа, 1993. – 255 с.